

heterodiegetic (the first narrator and Douglas) – not participating in the story, and homodiegetic (the governess) – the participant of the story being told.

As the governess is an intrahomodiegetic narrator, she is what W.Booth called “unreliable narrator”, the type of a narrator that appeared in the 20th-century fiction in the result of rejecting the omniscient author. And it is mainly the unreliable narrator who created the narrative ambiguity of *The Turn of the Screw*.

Шапошникова Дар'я Дмитрівна

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського
Науковий керівник: Васильєв Олександр Павлович, народний артист України

ТВОРЧИСТЬ І ЖИТТЯ М. М. РАЧИНСЬКОГО

Микола Миколайович Рачинський (31.05.1942 – 05.08.1989) – один із найвизначніших найталановитіших акторів, Заслуженим артистом УРСР. У 1963 закінчив Харківський театральний інститут (зараз Харківський національний університет мистецтв ім. І.Котляревського), акторський факультет, майстерня народного артиста УРСР, професора Д.И.Антоновича. Його творчі здобутки налічують більш ніж 100 робіт у театрі і 5 ролей у кіно. Майже 30 років він працював у Харківському російському драматичному театрі ім. О.Пушкіна та викладав у Харківській академії культури. Одночасно з театральною діяльністю, Микола Миколійович працював у кіно. Він працював у фільмах видатних режисерів сучасності – Юлієм Яковлевичем Райзманом – героєм соціалістичної праці, лауреатом шести Сталінських премій, таких як – «Визит вежливоти» (1972 р.) та «Странная женщина» (1980 р.) та працював з Аккрадієм Самойловичем Кордоном у таких фільмах – «Великий Самод» (1980 р.), «Набат на рассвете» (1985 р.). Окрім того, що Микола Миколайович працював у кіно та у театрі, він також викладав у Харківській академії культури, де передав свій досвід молодому поколінню.

Микола Миколайович зіграв більше 100 ролей на сцені драматичного театру ім. Пушкіна та 5 кіноролей, він брав участь у зйомках численних радіо та телепередачах, його пов'язують тісні творчі контакти із видатними акторами та режисерами сучасності, ним було зіграні головні ролі у виставах які йдуть і досі у Харківському драматичному театрі ім. Пушкіна, за роки викладання він виховав близько 50 учнів, які стали акторами і режисерами як в Україні так і за її межами.

За майже 30 років театральної та кіно роботи, педагогічної діяльності М.Рачинський досяг великих творчих висот. Ним було досягнуто і осмислено у всіх деталях систему К.С.Станіславського, секрети які він передавав у спадок своїм учням. Він наголошував на тому, що неможна навчити бути актором чи режисером, можна тільки навчитися. Він не визнавав дресуру, він вчив думати на сцені в ролі, як у житті і жити на сцені, а ні грати та відчувати.

Миколай Рачинський зіграв багато різноманітних ролей у Харківському драматичному театрі. Він виходив на сцену як у комедіях, так і трагедіях. Починаючи свій творчий шлях з Шекспіра та Лермонтова, він легко проживав життя героїв Менчелла та в комедіях Островського.

Сьогодні хотілось розповісти про роботу Рачинського над роллю Арбеніна у виставі Лермонтова «Маскарад». Про його методи підготовки про його хвилювання, і про його блискучий успіх. Виставу ставив В.І.Ненашев у 1972 році. Режисер зламав всі стереотипи віддавши головну роль гнівного Арбеніна молодому актору. Яка відповідальність була покладена на молодого, тихого за характером, актора Рачинського, коли саме йому віддали головну роль.

Традицій прийнято було трактувати цього героя як в'язного старого, який страждає від внутрішніх протиріч любовної страсті. В трактуванні режисера все зіграло інакше. На момент прем'єри Миколі Миколайовичу було менше 30 років. Перед глядачем з'явився молодий статний красень сповнений відчуттям власної гідності, благородства. Режисер у роботі з особистістю актора Рачинського вибрав хід молодого чоловіка, який не міг припустити думки

про зраду дружини, звідси і муки пораненого самолюбства, все це трактувалось по новому у виконанні Миколи Миколайовича. Ніни ж грала тоді ще студентка театрального інституту Заслужена артистка України Светлана Кофтун. Актор підходив до роботи над роллю дуже жадібно і кожен хід, кожне слово було пережите їм. Рачинський саме в цій ролі вперше досяг глибин внутрішнього світу, як своєї особистості, так і відкрив глибину особистості Арбеніна. За спогадами Ніни Романовни Логінової професора Харківського театрального університету та викладача Миколи Миколайовича: «Це було найвидатніше виконання ролі Арбеніна, найбільше мене разило спокій і благородство актора у ролі, анери вищого світу, які з'явилися у хлопця з українського села Миколи Рачинського»/

Варто чити, що Рачинський був наймолодший виконавець ролі Арбеніна у історії театру. Багато критиків і театрознавців, режисерів і акторів та просто досвідченого глядача, залишили свої відгуки захоплення про виставу і трактування ролі Арбеніна.

Гастролі у Латвії Пометки на полях рукою актера: «Полная неожиданность». И вот о чем он: «С первого появления Рачинский всегда и во всем подчеркивает, что Арбенин человек волевой, гордый, наделенный острым умом, чуждый предрассудков. Арбенин в такой трактовке молодого талантливого артиста резко выделяется в спектакле. Он созвучен герою Лермонтова, испытывающему страшные мучения ... Рачинский снимает пресловутую загадочность, которой порой наделяют героя ...»

1972 рік, «Маскарад» Стаття у газеті «Красное знамя»: «В финале спектакля игра Николая Рачинского дает почти физическое ощущение отчаяния героя. Тонкий, нервный человек с романтической внешностью на протяжении спектакля издевающийся над окружающим его пошлым обществом, вдруг, на наших глазах гибнет, затравленный ядовитой сплетней. «Нет, я не убийца». – кричит он. И холодеет зал от этого жуткого крика. Столько в нем боли, тоски, отчаяния. Последний акт – большая удача артиста».

Харьковська газета, з сімейного архіва: «Размышления о «Маскараде». Думка глядачів, викладачів Харківського інженерно-будівельного інституту Б.Георгиева.: «Если сравнить игру артиста Н.Рачинского с игрой знаменитого Н.Д.Мордвинова (в спектаклях 1954 года), то станет очевидной разница между их Арбениными. Мордвинов играл злодея. Это был эффектный злодей. Арбенин в исполнении Рачинского вовсе не злодей. Он скорее жертва, чем палач. Он молод, привлекателен, прост в поведении. Арбенин-Рачинский искренне хочет быть счастливым, но он не может им быть. Мордвинов играл исключительного человека, Рачинский играет человека, воображающего себя исключительным».

«Социалистическая Харьковщина». «Первый юбилей»: «Есть у актера кроме прекрасных внешних данных, огромное внутреннее стремление овладеть материалом, огромное доверие, даже вера в своего героя. Уже при первом появлении Арбенин выделяется среди толпы простотой и в то же время изысканностью. Он спокойный, но какие-то ноты в голосе выдают человека с пламенной душой. Несколько небрежно, но с каким благородством протягивает он руку помощи безталанному графу Звездичу.. Но вот Арбенин наедине с собой после фатального пророчества в маскараде. В глазах – раздумье, тоска. На встревоженном лице целая гамма чувств...»

Після визначного відкриття у драматургії Лермонтова, нового трактування і підходу до ролі Арбеніна, актора Рачинського, всьому СНД стало зрозуміло, що народилась нова зірка театральної сцени. Миколі Миколайовичу завжди пропонували ролі у кіно, збереглися і до нині сценарії дуже видатних фільмів, видатних режисерів, які пропонували роботу. Особливістю актора Рачинського було фанатичне відання себе театру. На творчому шляху Миколи Рачинського було багато цікавих ролей, але я вирішила приділити увагу саме цій виставі, бо це був злет та початок методів роботи актора Рачинського і пізнання себе у професії.